

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΟΥΪΑ. ΔΟΝΑΛΔΣΩΝΟΣ Ιστορία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας ἀπὸ τῆς αὐστηρίας τῶν Σωκρατικῶν σχολῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Συνέχεια τῆς ὑπὸ Καρόλου Οδοφρέδου Μυλλέρου συγγραμμένης Ιστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι Σωκράτους. Ἐξελληνισθεῖσα μετὰ πολλῶν προσθηκῶν καὶ διορθώσεων ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Βαλέττα. Τόμ. Α' καὶ Β'. Ἐν Λονδίνῳ 1871.

Τοῦ νέου τούτου φιλοπονήματος τοῦ κ. Ι. Βαλέττα τὴν ἀνάγνωσιν ἀνέγνωμεν εἰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας πρὶν ἢ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας ἡμῶν οἱ δύο αὐτοῦ τόμοι. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ κρίσις ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς τὴν μετάφρασιν, διότι τὸ πρωτότυπον καὶ γνωστὸν ἦτο πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν, καὶ ἀγαθῆς ἀπήλαυε δόξης παρὰ τε τοῖς ἐκεί καὶ τοῖς ἀλλοχόσις λογίοις, ἴσης πρὸς τὴν κτηθεῖσαν ὑπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ Γερμανοῦ Μυλλέρου, ἣν συνεπλήρωσεν ὁ ἄγγλος Δοναλδσών. Οἱ ἐπικριταί, καὶ ἐξαίρετως ὁ τῆς Saturday Review ὅς τις φαίνεται ἐγκρατὴς τῆς ἡμετέρας γλώσσης, συμπαραβλόντες τὴν μετάφρασιν πρὸς τὸ πρωτότυπον, ἀποφάνονται αὐτὴν πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ἀκριβεστάτην, καὶ ἐγκρίνουσι τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν σημειώσεων αἱ προσέθετο ὁ μεταφραστὴς πρὸς δικασάφῃσιν ἐστὶ ὅτε καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ κειμένου. Εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ὁ τῆς Scotsman, ὁμιλῶν περὶ τοῦ λεκτικοῦ ὑπολαμβάνει «μέγιστον θαῦμα ἐν τῇ φιλολογίᾳ τὴν δύνειν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἥ τις μετὰ τοιαύτας καὶ τοσαύτας περιπετείας καὶ μεταβολὰς ὁλοκλήρων ἑκατονταετηρίδων, ἐτήρησεν ἀμόλυντον τὴν καθαρότητα αὐτῆς, ἀπηλλαγμένην ξενικῶν λέξεων.» Ἐπιφέρει δὲ καὶ τοῦτο ὅτι «ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ μόνη ἐδραία γέφυρα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐνεστώσης καὶ τῆς παρελθούσης πάνσοφου γενεᾶς.»

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἄγγλοι. Τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς, ὅπως θεωροῦμεν εὐεργεσίαν τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐλληνικῆς ιστορίας τοῦ Κ. Πικαρρήγοπούλου, οὕτως εὐεργεσίαν κηρύττομεν καὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας, ἥς τῶν μὲν δύο πρώτων τόμων τὴν μετάφρασιν ἐξεπόνησεν ὁ ἀοίδιμος Κυπριανός, τῶν δ' ἑτέρων δύο, περὶ ὧν σήμερον ὁ λόγος, ὁ Κ. Βαλέττας· διότι καὶ τῶν δύο τούτων ἱστοριῶν, αἵ τινες συγκρατοῦνται καὶ συμπληροῦσιν ἀλλήλας ἐπάσχομεν ἐνδεῖαν, στερούμενοι ὅλως ἀρτίου καὶ πλήρους πίνακος διαγράφωντος κατὰ συνέχειαν καὶ ἐπ' ἀκριβὲς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόοδον, τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν παρακμὴν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἡ τί γενναῖον καὶ τί ἀγενὲς ἔπραξαν οἱ πρὸ ἡμῶν ὡς πολῖται καὶ ὡς ἐπιστήμονες. Ἀλλ' εὐτυχῶς τὸν πί-

νακα τοῦτον, τὸν ἀπκρίτητον πρὸς πάντα Ἕλληνα ὅπως οὖν γευσάμενον παιδαίεας, προσφέρουσιν ἡμῖν αἱ ἀνωτέρω δύο ἱστορίαι τοσαύτην πλέον κοινωφελῆ, ὅσον ἔχει τὴν ἀξιοσημεῖωτον ἀρετὴν ὅτι ἐγράφῃ οὐχὶ πρὸς χρῆσιν ὀλίγων, τῶν ἐγκυπτόντων ἰδίως εἰς μελέτας διδασκαλικὰς, ἀλλὰ τῶν πολλῶν· δὲν περιέχει ἡ ἀνὰ χεῖρας ἱστορία, κατὰ τὴν ἑκφρασιν τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως, πράγματα χρήσιμα τοῖς φιλολογούσιν ἀλλὰ τοῖς φιλομαθοῦσιν, ὅπως ἀπῆται καὶ ἡ πρὸς διάδοσιν τῶν ὠφελίμων γνώσεων ἀγγλικὴ ἑταιρεία, τῇ ἀξιώσει τῆς ὁποίας συνεγράφη ὑπὸ τοῦ Μυλλέρου καὶ τοῦ Δοναλδσῶνος.

Ὅτι δὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρίας ἐξεπλήρωσαν ἄριστα καὶ οἱ δύο, εὐκόλως μανθάνομεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγραμματος. Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἡ ἑταιρεία, γινώσκουσα τὸ περινενοημένον καὶ δαιδάλειον τῆς συντάξεως δι' ὧν ἡ γερμανικὴ πολυμαθία συνειθίζει νὰ περιβάλλῃ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐφοβεῖτο μὴ ὁ Μύλλερὸς δυστοκήσῃ τι σοφὸν μὲν ἀλλὰ δύσληπτον· ὁ ἐκ Γερμανίας ὅμως φιλόλογος ἀπέδειξε κενὸς τοὺς φόβους αὐτῆς, διότι μετὰ πολλοὺς τριῶντι κόπους παρήγαγεν εἰς φῶς τοὺς δύο τόμους, ὧν τὸ σαφὲς καὶ εὐνόητον μετέφερε καὶ ὁ μακαρίτης Κυπριανὸς εἰς τὴν μετάφρασιν.

Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπάτησε καὶ ὁ Ἄγγλος διάδοχος τοῦ Γερμανοῦ, ἐξακολουθήσας τὴν συγγραφὴν κατὰ τὸ ὑπὸ ὑπὸ τοῦ προκατόχου προσχεδιασθὲν διάγραμμα, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν συγγραφέων, τῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων. Διήρασε δὲ τὸ πόνημα εἰς εἰκοσιτέσσαρα κεφάλαια, ἀπὸ τῶν σωκρατικῶν σχολῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο πεπρωμένον ὡς φαίνεται νὰ συμπληροῖ ἕτερος τὸ ἔργον τοῦ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὁ κ. Βαλέττας ἔπραξεν ὅ,τι ὁ θάνατος δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν γυμνασιάρχην Κυπριανὸν νὰ πράξῃ.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως ἐφαίνετο ἐκ προοιμίων δυσαγώνιστον, οὐχὶ κυρίως διὰ τοὺς λόγους οὗς μετριοφρονῶν προτάσσει ὁ Κ. Βαλέττας, τὴν ἑλλειψιν λέγομεν χρόνου καὶ τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, διότι καὶ φιλοπονώτατος καὶ ἐμπειρος ὁ ἀνὴρ, οὐδὲ διὰ τὴν ἀπορίαν χρημάτων.—Ναὶ μὲν ἀπολαύει δυστυχῶς, ἴσως δὲ καὶ μέχρι συντελείας αἰῶνος θ' ἀπολαύῃ τοῦ δικαιώματος νὰ λέγῃ περὶ ἐκτουτο καθομνήζων

«Ὅ μοι τοιοῦτον οἱ θεοὶ ἐπέκλωσαν ὄλβον,»

δὲν ἔχει ὅμως καὶ τὸ δικαίωμα ν' ἀρνήται ὅτι ἀντὶ πλούτου ἐπεκλώσθη αὐτῷ ζῆλος ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων—ἀλλὰ διότι καὶ ὁ Γερμανὸς πρὶν ἢ συντελέσῃ τὸ ἔργον ἀπέθανε, καὶ ὁ Ἄγγλος μόλις συντελέσας ἀπεβίωσε, καὶ ὁ Ἕλλην ἐξεμέτρησε παρ' ὧσαν τὸ ζῆν. Μὴ ἄρα μετεβλήθη ἡ ἐλληνικὴ

φιλολογία εἰς ζηλότυπον Δηιάνειραν; Κατὰ καλὴν ὁμῶς μαίραν ὁ ρόθος οὗτος οὐδαμῶς ἀνεχαίτισε τὴν προθυμίαν τοῦ μεταφραστοῦ, ὅς τις εὐτύχησε μὲν νὰ συντελέσῃ τὸ ἔργον, ἀλλὰ δὲν εὐτύχησε καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἰσφόρου χιτῶνος τοῦ Νέσσου.

Ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ μεταφραστὴς εἶχε τῶνόντι νὰ πολεμήσῃ πρὸς πολλὰς δυσκολίας, τοῦ πρωτοτύπου περιστρεφόμενου εἰς φιλολογικὰς περιόδους πρὸς ἃς καὶ οἱ εὐμχθέστεροι ἡμῶν εἰσὶ μικρὸν ἐξωκειωμένοι; διότι, ὡς ὀρθῶς λέγει, «Ὁμικρος μὲν καὶ Ἡσίοδος, οἷ τε λυρικοὶ καὶ δραματικοὶ ποιηταί, καὶ τῶν ἱστορικῶν τὸ ἀθάνατον ζεῦγος, Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης, καὶ τῶν ῥητόρων ὁ Ἰσοκράτης καὶ Δημοσθένης, καὶ τῶν φιλοσόφων ὁ Ξενοφὼν καὶ Πλάτων, εἰσὶ τὰ συνηθέστατα ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτηρίοις διδακτικὰ βιβλία, καὶ ταῦτα ἐκ παιδῶν μέχρι γήρως φέρομεν ἀνὰ χεῖρας ὡς μαθηταί καὶ ὡς διδάσκαλοι; τοῦ δὲ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου, τοῦ Ἰσοκράτους καὶ Γαληνοῦ, τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος, τοῦ Θεμιστίου καὶ Λιβανίου καὶ τῶν ἄλλων τὰ συγγράμματα, ἢ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ Καλλιμάχου, Κολούθου τε καὶ Τρυφιοδώρου καὶ Νόννου τὰ ποιήματα, δὲ δ' εἰπεῖν καὶ τοῦ σκοτεινοῦ Λυκόφρονος τὴν μαύρην καὶ σκοτεινὴν Ἀλεξάνδραν, καὶ πάντων ἐφεξῆς τῶν Βυζαντινῶν καλουμένων τὰ ποικίλα καὶ πολυάριθμα ἐρανίσματα τίς ποτε ἐξ ἡμῶν ἢ ὡς μαθητὴς ἐδιδάχθη ἢ ὡς διδάσκαλος ἐδίδαξε;» *)

ὑπερέβαλεν ὁμῶς εὐδοκίμως πάσας ἐκείνας, καὶ μεταχειρισθεὶς ὕψος λόγου ῥέπον μὲν πρὸς τὸν ἀρχαῖσμον, ἀλλὰ σαφὲς καὶ εὐπρόσιτον εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀναγνώστου ὡς ἔχον τὴν λέξιν σίφφονα, τὴν φράσιν εὐπλεκὴ καὶ ὁμαλὴν ἐν γένει τὴν σύνταξιν, ἐφιλοδωρήσατο ἡμῖν βιβλίον ἀπαραίτητον πρὸς πάντας; διότι, καθὰ καὶ ὁ Ἀγγλος συγγραφεὺς λέγει, «εἰάν τις ἀληθῶς ἐπιθυμῇ ἐγκύψαι εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀκριβῶς δεδιδαγμένος περὶ τῶν αἰτιῶν, αἵ τινες ἐρμηνεύουσι τὰ φαινόμενα τῆς ἐν ἐκάστη ἐποχῇ φιλολογικῆς γονιμότητος αὐτῶν, οὗτος ὀφείλει ἐπιστῆσαι τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν βαθμηδὸν γενομένην ἀνάπτυξιν τῶν γεγονότων, ἅπερ εὗρεται ἐκτεθειμένα ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ» **).

*) Πρὸλ. τοῦ μεταφρ. σελ. λά. **) Καρ. κδ', σελ. 479.

ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ὁ φιλόλογος τῆς Saturday Review ὑπέκρινεν εἰς τινὰς παριέρχους πλάνας ὑπέθεσε τὸν Κ. Βαλέτταν κληρικόν, τὴν «Κλειῶ» ἐκδιδόμενὴν ἐν Λονδίῳ, καὶ τὴν ἐν τῷ προλόγῳ φράσιν τοῦ μεταφραστοῦ, τὴν δὲ ἄλλους γραφεῖσαν. Τὸ δὲ ψυχρὸν τοῦ κλίματος ἀποξηραίνει δυστυχῶς τὰς ἄλλοθεν

ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

ΘΗΕ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΦΥΣΙΣ.

Ἄν τήκεται ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ παθῶν καὶ πόγων,
Οὐδέποτε μαραίνεται ἡ Φύσις! ἀναβάλλει
Εἰς τὸν συνήθη χρόνον.

Ἄν παύει ἡ καρδία του ὑπὸ ζωῆς καὶ πάλῃ,
Νὰ ψάλλῃ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ἡ Φύσις δὲ αἰώνων
Πάλλει καὶ ζῇ καὶ ψάλλει.

ὦ! χαῖρε, χαῖρ', αἰώνιος λοιπὸν, ἀγῆρως Φύσις!
Μυρίων ὡς ἐπέζησας, μυρίων ἐπιζήσεις
Κόσμων, σφαιρῶν, ἀστέρων!

Καὶ οἱ θνητοὶ τί εἴμεθα πρὸς σὲ ἡμεῖς; φεῦ, τόνοι
Τῆς σῆς φωνῆς, τῆς σῆς ψυχῆς στιγμαῖοι μόνον
Υἱοὶ μετὰ πατέρων! [στόνοι

ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΨΥΧΗΣ.

«Ahi! null'altro che pianto al mondo dura.»
(S. Petrarca.)

Πρὸς τῆς ψυχῆς τὸ αἶσθημά τι τῆς σαρκὸς τὰ πάθη;
Τί πρὸς τὸ δάκρυ τῆς ψυχῆς τὸ δάκρυ τῶν ὁμμάτων;
Εἰς τοῦ λεπτοῦ αἵθερος τῆς γεννώμενον τὰ βάθη
Τὸ ἄφαντον, τὸ μυστικόν, τὸ ἄρρητον ἐκεῖνο,
Τέκνον ὑπάρχει ὁδυνῶν ὑψίστων, ἀνιάτων...
Πρὸς τί ἀξίως δύναμαι ποτὲ καὶ τὸ συγκρίνω;
Οὐδ' ἄλλο χρήζει δάκρυος τοιοῦτον ὅστις ἔχει...
Ἀλλὰ εἰς τοῦτον ὁ κοινὸς θνητὸς οὐδὲ προσέχει!
Ἄγρωτος ζῇ καὶ τήκεται καὶ φθείρεται καὶ θνήσκει.
Τοῖς πᾶσι ἀκατάληπτον πῦρ τὸν καταναλίσκει!

ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΟΝ ΑΠΟΤΡΕΨΑΝΤΑ ΜΕ ΤΟΥ
ΣΤΙΧΟΥΡΓΕΙΝ...

«Premio tibi nunquam componere versum!»
(Virgilius.)

(ἦτοι, περίπου, κατ' ἐλευθέραν ἐρμηνείαν.)
«Στίχους ἐγὼ σοὶ ποτὲ νὰ μὴ γράψω ὑπόσχομαι, φίλε!»
(Βεργίλιος.)

Εἰπέ ὁ ὄμβρος καὶ μὴ ῥέῃ,
Ὁ κεραυνὸς καὶ μὴ βροντᾷ,
Εἰπέ ἡ αὖρα καὶ μὴ πρέῃ,
Καὶ τὸ πτηνὸν καὶ μὴ πετᾷ!

Ὁ ἥλιος καὶ μὴ φωτίζῃ,
Ἄφ' οὗ πᾶν ἄστρον ὠχρίῃ
Εἰπέ ἡ Γῆ καὶ μὴ ἀνθίζῃ,
Ὅταν τὸ ἔαρ μειδίῃ!

ποθεν εὐλόγως προσδοκώμενας ἐπικουρίας ἀπιδώκεν εἰς τοὺς Ἀγγλους. Ἐν τῇ προειρημῇ αὐτοῦ ὁ Κ. Βαλέττας ὁμιλεῖ παρακαίνων καὶ περὶ διαφωνίας τινὸς ὡς πρὸς τι μέρος τοῦ καιμένου τοῦ ἡμετέρου Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐκδίδει μετ' οὐ πολὺ πραγματείαν περὶ τῆς διαφωνίας ταύτης ἀπέχομεν πάσης προώρου κρίσεως.